

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

ЗАТВЕРЖЕНО

Вченою радою КЗВО

«Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради», протокол № 4

від серпня 2023 р.

Голова вченої ради

Л.К. Задорожна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Педагогічна майстерність та етика викладача

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-професійна програма Педагогіка вищої школи

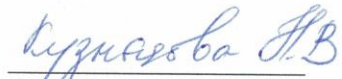
Навчальна програма з дисципліни «Педагогічна майстерність та етика викладача» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Розробник: Кузнєцова Неля Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент

Навчальна програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту (протокол № 14 від «30» серпня 2023 р.)

Завідувач кафедри

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «**Педагогічна майстерність та етика викладача**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти «Педагогіка вищої школи» другого (магістерського) рівня освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є майстерність викладача як професійне управління педагогічною діяльністю та етичні засади діяльності викладача вищої школи.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Дисципліна «Педагогічна майстерність та етика викладача» для здобувачів другого (магістерського) рівня викладається у другому семестрі на першому курсі навчання. Основними дисциплінами, що забезпечують курс, є «Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи». Вивчення дисципліни взаємопов'язано з опрацюванням курсів «Методика викладання у вищій школі», «Основи академічного письма». Знання та вміння, що отримують студенти після проходження курсу, є необхідними для проходження асистентської практики.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Основи педагогічної майстерності.
2. Етика викладача вищої школи.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчального курсу «Основи педагогічної майстерності і етика викладача вищої школи» є усвідомлення суті педагогічної діяльності та майстерності і стимулювання потреби професійного саморозвитку майбутнього викладача у її досягненні.

Завдання дисципліни:

- сформувати знання з питань специфіки педагогічної діяльності, педагогічної майстерності, педагогічної культури викладача вищої школи;
- розкрити теоретичні основи педагогічної взаємодії у вищій школі на засадах гуманності, толерантності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу;
- сформувати знання про структуру і основні компоненти педагогічної майстерності викладача;

- розкрити можливості методів формування компонентів педагогічної майстерності викладача;
- сформувані знання про основи педагогічної конфліктології, уміння аналізувати і вирішувати педагогічні конфлікти;
- ознайомити з основними вимогами щодо професійної етики викладача, дотримання академічної доброчесності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) **Інтегральна компетентність (ІК)**: Здатність розв'язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освітніх, педагогічних наук.

б) **Загальні компетентності**:

ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК7. Здатність до міжособистісної взаємодії.

в) **Спеціальні компетентності**:

СК3. Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти.

СК11. Здатність викладати, консультувати студентів з предмета навчальної дисципліни відповідно до їхніх індивідуальних освітніх потреб.

Кінцеві **програмні результати навчання**, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна (ПР):

ПР3. Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

ПР4. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення результатів освітньої, професійної діяльності, презентації наукових досліджень та інноваційних проєктів.

ПР5. Організувати освітній процес на основі студентоцентрованого, компетентнісного, контекстного підходів та сучасних досягнень освітніх, педагогічних наук, управляти навчально-пізнавальною діяльністю, об'єктивно оцінювати результати навчання здобувачів освіти.

ПР12. Підвищувати свій загальнокультурний та професійний рівень, визначати напрями і етапи професійного саморозвитку та самоосвіти протягом життя, підвищувати фахову компетентність та педагогічну майстерність.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати**:

- сутність і структуру педагогічної діяльності викладача вищої школи;
- сутність, структуру, компоненти педагогічної майстерності викладача;
- способи оволодіння педагогічною майстерністю;
- сутність і структуру педагогічної культури викладача;
- поняття і основні принципи академічної доброчесності, види порушень і види відповідальності за порушення академічної доброчесності;
- типи конфліктів, способи їх розв'язання учасниками освітнього процесу.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **вміти**:

- володіти прийомами внутрішньої і зовнішньої педагогічної техніки;
- продемонструвати уміння гідної самопрезентації, доцільно використовуючи комплекс засобів зовнішньої виразності у спілкуванні;
- розробляти програму професійного самовиховання;
- визначати типи порушень академічної доброчесності;
- визначати тип конфлікту, проєктувати правильну поведінку викладача як суб'єкта освітнього процесу.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредити ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи педагогічної майстерності

Тема 1.1. Сутність професійно-педагогічної діяльності та педагогічна майстерність викладача

Сутність педагогічної діяльності викладача. Суспільна значущість професії викладача. Поняття «науково-педагогічний працівник» і «викладач». Права і обов'язки науково-педагогічних працівників. Функції викладача закладу вищої освіти. Поняття педагогічної діяльності, її структура. Професійно-педагогічна діяльність як метадіяльність.

Поняття «педагогічна майстерність». Наукові школи педагогічної майстерності. Зміст та компоненти педагогічної майстерності: гуманістична спрямованість, професійна компетентність, розвинені педагогічні здібності, володіння педагогічною технікою (І.А. Зязюн, Н.М. Тарасевич). Критерії педагогічної майстерності: доцільність, продуктивність, діалогічність, оптимальність, творчість. Рівні оволодіння педагогічною майстерністю:

елементарний, базовий, досконалий, творчий. Педагогічна ситуація і педагогічна задача.

Самовиховання викладача, його роль у становленні професійної майстерності. Етапи професійного самовиховання: самопізнання, планування роботи над собою, реалізація програми, самоконтроль. Способи самопізнання. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Тема 1.2. Педагогічна техніка викладача

Поняття педагогічної техніки. Педагогічна техніка як володіння комплексом прийомів педагогічного впливу та організації поведінки викладача. Складники педагогічної техніки: вміння керувати собою, володіти своїм організмом (мімікою, пантомімікою), емоціями, мовленням і вміння впливати на особистість і аудиторію (техніка організації контакту, техніка активного слухання, навіювання тощо). Внутрішня і зовнішня техніка викладача.

Внутрішня техніка викладача як система прийомів управління психічним станом педагога, його творчим самопочуттям. Способи управління психічним станом під час налаштування на публічну діяльність і в умовах її здійснення: виховання доброзичливості й оптимізму, вияв позитивної установки на спілкування; контроль власного фізичного стану (регуляція м'язового напруження, зміна темпу мовлення та рухів); розрядка від негативних емоцій за допомогою створення зони захисного збудження; управління увагою, переключення і концентрація її на меті і надзавданні діяльності; звернення до власного почуття обов'язку; аутотренінг, його етапи, доцільні формули самонавіювання.

Зовнішня техніка викладача як втілення внутрішнього переживання вчителя в його тілесній природі. Управління мовленням, голосом, мімікою, пантомімікою, поставою як інструментами педагогічного впливу. Вимоги до зовнішнього вигляду викладача: естетична виразність, елегантність, привітність, зібраність, стриманість, відчуття впевненості й гідності, доцільність. Вияв їх в одязі, поставі, міміці, рухах.

Типові помилки педагогів у використанні педагогічної техніки й шляхи запобігання їх виникненню.

Тема 1.3. Майстерність педагогічного спілкування

Педагогічне спілкування, його особливості, функції, види. Роль педагогічного спілкування в організації освітнього процесу. Професійне і непрофесійне педагогічне спілкування. Суб'єкт-суб'єктний характер професійного педагогічного спілкування, його ознаки. Характер педагогічного спілкування: функціонально-рольове і особистісно орієнтоване. Психологічний портрет особистісно орієнтованого викладача.

Типи педагогічного спілкування: діалогічне і монологічне. Поняття діалогічного педагогічного спілкування, його основні критерії: визнання рівності особистісних позицій відкритість і довіра партнерів; домінанта педагога на співрозмовникові і взаємовплив поглядів; модальність висловлювання і персоніфікація повідомлення; поліфонія; двоплановість позиції педагога.

Комунікативний, перцептивний та інтерактивний аспекти педагогічного спілкування. Структура педагогічного спілкування: моделювання, комунікативна атака, управління спілкуванням, аналіз і моделювання нової системи взаємодії. Правила, які оптимізують взаємодію на кожному етапі спілкування.

Стилі спілкування викладача як вияв характерних особливостей педагогічної взаємодії.

Контакт у педагогічному діалозі, ознаки контакту. Бар'єри, що перешкоджають педагогічній взаємодії: психологічні, фізичні, соціальні, гностичні, естетичні. Шляхи їх усунення.

Способи комунікативного впливу: переконування і навіювання, їх характерні особливості, взаємозв'язок у педагогічній взаємодії.

Техніки взаємодії у процесі аналізу проблеми та пошуку її вирішення. Сутність активного слухання, його відмінність від пасивного слухання.

Технологія побудови „Я-висловлювання” як способу заяви про власний погляд, не викликаючи захисної реакції, її переваги перед „Ви-висловлюванням”. Конструкція „Я-висловлювання”, вимоги до побудови кожної частини. Доцільність використання „Я-висловлювання” у педагогічній взаємодії.

Тема 1.4. Взаємодія викладача та аудиторії

Особливості взаємодії викладача та аудиторії. Ознаки аудиторії, їх урахування в організації взаємодії викладача та аудиторії. Об'єктивні перешкоди контакту викладача й аудиторії та їх урахування в організації аудиторії.

Методика педагогічної взаємодії. Техніки взаємодії у процесі аналізу проблеми та пошуку її вирішення.

Культура мови педагога. Поняття та загальні ознаки мовної культури викладача. Мовна норма. Образність мови: поняття, зміст, роль, засоби створення образності. Виразність мовлення викладача, її засоби. Робота викладача з удосконалення виразності мовлення.

Техніка мовлення викладача, її складові: техніка дихання, голосотворення, виразність дикції, темпоритм. Голос педагога, вимоги до нього. Причини порушення голосу викладача та його гігієна. Дикція, її роль у

діяльності викладача. Артикуляційна зарядка. Недоліки дикції та шляхи їх усунення. Система вправ для розвитку чіткої дикції. Логіко-інтонаційний аналіз мови. Мовні ноти.

Імідж викладача, шляхи досягнення зовнішньої виразності педагога.

Змістовий модуль II. Етика викладача вищої школи

Тема 2.1. Етика викладача вищої школи. Педагогічний такт викладача

Етика викладача вищої школи як вид професійної етики. Педагогічна деонтологія, її завдання. Функції педагогічної етики. Основні категорії етики викладача вищої школи.

Педагогічний такт у професійній діяльності науково-педагогічного працівника. Педагогічний такт як міра педагогічно доцільного впливу викладача на здобувачів вищої освіти. Такт і культура спілкування педагога. Принципи педагогічного такту. Морально-психологічні якості педагога як передумова педагогічного такту.

Тема 2.2. Основи педагогічної конфліктології

Педагогічний конфлікт: структура, причини, динаміка. Конфлікт і конфліктна ситуація. Технологія управління педагогічними конфліктами. Поведінка викладача у регулюванні педагогічної взаємодії з різними суб'єктами освітнього процесу.

Характеристика методів та засобів особистісного впливу на студентську аудиторію. Врахування індивідуальних особливостей студента у вирішенні конфліктних ситуацій.

Поняття булінгу (цькування) і мобінгу в освітньому процесі. Нормативні документи щодо подолання цих явищ. Положення про політику та порядок урегулювання конфліктних ситуацій в КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Тема 2.3. Академічна доброчесність та етика академічних взаємовідносин

Поняття академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин. Нормативні документи щодо академічної доброчесності. Принципи та фундаментальні цінності академічної доброчесності та етики академічних відносин: доброчесність, чесність та порядність, правдивість, прозорість, законність, повага, довіра, мужність, справедливість, самовдосконалення та вдосконалення системи, відповідальність, компетентність та професіоналізм. Дотримання принципів академічної доброчесності та етики академічних відносин.

Види порушень академічної доброчесності та етики академічних відносин під час здійснення освітньої та наукової діяльності: академічний

плагіат, самоплагіат, фабрикування, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання. Академічна відповідальність учасників освітнього процесу за порушення академічної доброчесності та етики академічних відносин. Комісії з академічної доброчесності, їх повноваження.

3. Рекомендована література

Основна література

Законодавчі і нормативні документи

1. Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» - https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_18/files/kodeks_akad_dob.pdf
2. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» - https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_18/files/pol_pro_akadem_plahiat.pdf
3. Положення про організацію навчання осіб з особливими освітніми потребами у Комунальному закладі вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» - https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_18/files/pol_pro_orh_navch_osib_z_osobl_potreb.pdf
4. Положення про організацію освітнього процесу у Комунальному закладі вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (для здобувачів вищої освіти) - https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_18/files/pol_pro_orhan_osvitn_protz_zi_zmin.pdf
5. Положення про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у Комунальному закладі вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» - https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_18/files/pol_pro_konfl_sytuats.pdf
6. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 №1556-18. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
7. Про затвердження стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (Мінекономіки) від 23.03.2021 № 610. <https://goo.su/UeoB>
8. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

9. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки. Розпорядження Кабінету міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286->

Підручники та навчальні посібники

1. Зайченко І.В., Теслюк В.М., Каленський А.А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи: підручник. Київ. Вид-во Ліра-К. 2019. 484 с.
2. Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.
3. Пихтіна Н. П. Основи педагогічної техніки : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 316 с.
4. Педагогічна майстерність: Підручник /За ред. І.А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.
5. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
6. Сходинки до педагогічної майстерності : словник з курсу «Основи педагогічної майстерності» / уклад. : Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович. Старобільськ, 2015. 136 с.

Додаткова література

1. Кузнецова Н.В. Соціальна відповідальність як ціннісний орієнтир розвитку вищої освіти України. Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали III Всеукр. науково-практ. конф. 14 травня 2021 р. /за заг. ред. В.В. Ягоднікової. Одеса. 2021. С. 31-34.
2. Кузнецова Н.В., Ружицька О.М. Питання науково-педагогічної підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в умовах реформування системи освіти України. *KELM. Knowledge. Education. Law. Management.* 2018. № 3 (23). wrzesien. С. 101-110.
3. Проблеми формування професіоналізму особистості та діяльності майбутнього фахівця в контексті вимог євроінтеграції: колективна монографія / під наук. ред. проф. О.С. Цокур. Одеса: СПД Бровкін О.В., 2012. 160 с.

4. Федорчук В.В. Основи педагогічної майстерності. Кам'янець-Подільський. Видавець Зволейко Д., 2008. 140 с.

4. Електронні інформаційні ресурси

1. Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dnpb.gov.ua/ua/>
3. Інститут вищої освіти НАПН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ihed.org.ua/>
4. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ipood.com.ua/>
5. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Одеська національна наукова бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://odnb.odessa.ua/>
8. Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://prometheus.org.ua/>

5. **Форма підсумкового контролю результатів навчання:** іспит.

6. **Методи контролю результатів навчання:** експрес-опитування, індивідуальне опитування, тестування, захист індивідуальних завдань, розв'язування педагогічних задач, виступ перед аудиторією.